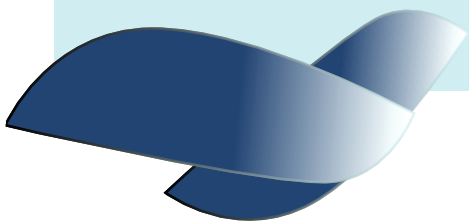

Ihmiskaupan puolivuotis- katsaus 1-6/2024

IHMISKAUPAN UHRIEN
AUTTAMISJÄRJESTELMÄ

Alkuvuosi 2024 lyhyesti

Alkuvuoden merkittävimpana huomiona esiin nousee uusien hakemusten ja asiakkaiden aiempia vuosia pienempi määrä. Myös kokonaismäärän kasvu on alkuvuodesta ollut maltillista.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ei tee tavoitettavaa työtä. Ihmiskaupan ja hyväksikäytön uhrin tulevat siten tietoisuuteen muiden viranomaisten ja toimijoiden kautta. Usein myös uhrin ovat itse suoraan yhteydessä. Auttamisjärjestelmään tehdään hakemuksia (esityksiä), joiden perusteella arvioidaan, onko asiakkuudelle perusteita. Auttamisjärjestelmään otetaan asiakkaaksi vain uhrin omalla suostumuksella ja vain, mikäli ihmiskaupan määritelmä ja uhrin avuntarve täyttyvät. Hakemusten tekijöiden osuus on alkuvuonna muuttunut aiemmasta. Rikosuhripäivystys (RIKU) on aiemmin ollut merkittävä hakemusten tekijä poliisin ohella. Nyt yli puolet hakemuksista oli Maahanmuuttoviraston tai vastaanottokeskusten tekemiä. Auttamisjärjestelmän rooli ei aina ole selvä muille toimijoillekaan, ja Auttamisjärjestelmän asiakkuuteen ei ehkä osata ohjata kaikissa tilanteissa.

Ilmiön taustalle jää huoli tunnistamatta jäävistä hyväksikäytön uhreista.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmällä on vuoden 2024 alussa ollut aktiivinen rooli laisakin tehtäviksi määritellyn ohjauksen ja neuvonnan osalta. Tästä esimerkkinä koulutusten järjestäminen alueellisesti mm. vastaanottokeskuksille. Laajemmasta yhteistyöstä vastaanottokeskusten kanssa kerrotaan sivulla 12. Lisäksi vuoden alusta toteutui alueellisten ihmiskaupan vastaisten verkostojen (IKV) vetovastuun siirtyminen Rikosuhripäivystyksestä Auttamisjärjestelmälle. Tästä enemmän sivulla 13.

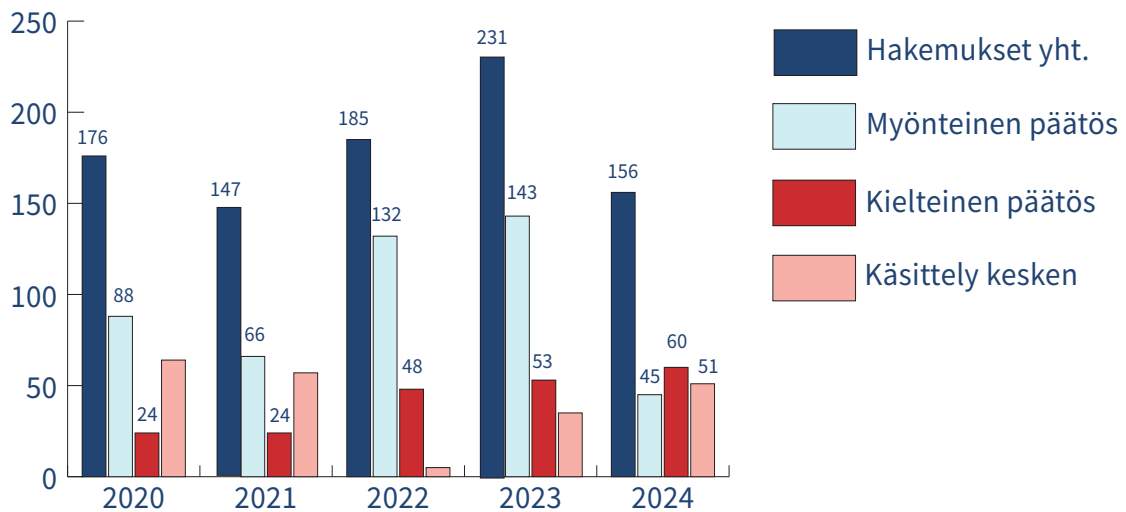
Auttamisjärjestelmä tekee asiantuntijatyötä, johon kuuluu virkavastuulla tehtävää päätösharkintaa. Alkuvuonna 2024 kielteisiä päätöksiä asiakkuudesta tehtiin aiempaa enemmän. Yhtään ihmiskaupan uhria ei pitäisi jäädä tunnistamatta, mutta ketään ei toisaalta oteta asiakkuuteen väärin perustein.

Hakemusten määrä laskenut edellisvuosista

Vuoden 2024 kuuden ensimmäisen kuukauden aikana Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään kirjattiin edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna vähemmän uusia hakemuksia, yhteensä 156 kappaletta. Trendi on nyt laskeva.

Kaaviossa tilastot vuosien 2020-2024 ensimmäisten kuuden kuukauden osalta.

Kaikki hakemukset 1-6 / 2020-2024

Kuvaaja osoittaa, miten kuluvana vuonna hakemuksia (esityksiä) on tehty aiempia vuosia vähemmän ja kielteisten päätösten osuus on suhteessa suurempi kuin ennen (61 % vuonna 2024). Vastaavasti uusia asiakkaita otettiin ennätysvähän.

Kielteisiin päätöksiin johti useimmiten se, ettei hakijalla ollut tarvetta Auttamisjärjestelmän avun piiriin. Hyväksikäyttö oli esimerkiksi tapahtunut ulkomailla, ja henkilö ei kokenut tarvitsevansa Auttamisjärjestelmän apua Suomessa.

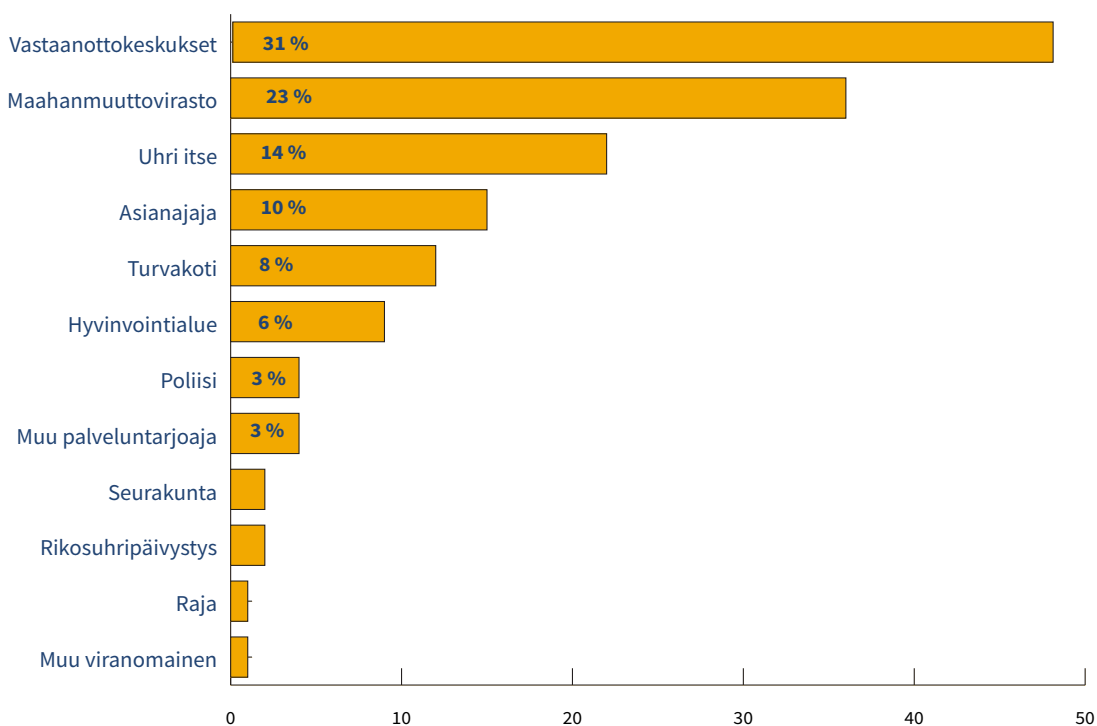
On syytä todeta, että alkuvuoden tilastojen analysointia vaikeuttavat hakemusten ja toisaalta asiakkaaksi otettujen ja Suomessa uhriksi joutuneiden pieni määrä.

156 uutta hakemusta alkuvuonna 2024

Auttamisjärjestelmään tulee hakemuksia monelta sidosryhmältä, jotka osaavat tunnistaa hyväksikäytön uhriksi joutuneita. Myös uhrit itse hakeutuvat Auttamisjärjestelmään. Aiemmistä vuosista poiketen enemmistö hakemuksista tuli vastaanottokeskuksista ja Maahanmuuttovirastosta. Hyvinvointialueiden tekemät hakemukset ovat hienoisessa nousussa.

Auttamisjärjestelmään asiakkaita ohjanneet tahot vuonna 2024 (6 kk)

Hakemuksia tehtiin 156 kpl.

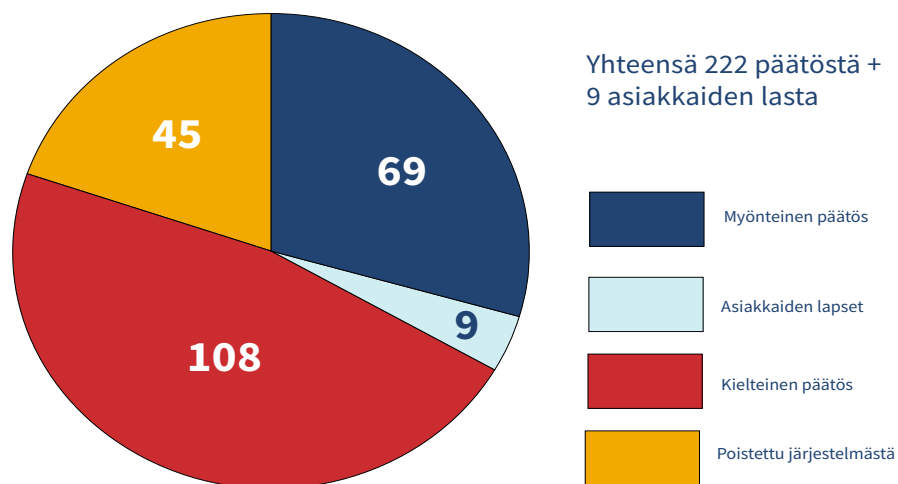

Auttamisjärjestelmä ei tee tavoitettavaa työtä, joten asiakkuudet tulevat muiden toimijoiden tekemien hakemusten perusteella. Poliisi ja Rikosuhripäivystys ovat olleet aiempina vuosina keskeisiä toimijoita ihmiskaupan uhrien tunnistamisessa ja ohjaamisessa Auttamisjärjestelmään. Näiden kahden toimijan Auttamisjärjestelmään ohjaamissa asiakkaissa on usein paljon nimenomaan Suomessa uhriksi joutuneita. Olisi tärkeää tunnistaa Suomessa tapahtuvaa hyväksikäyttöä. Ihmiskauppa on vakava rikos ja uhrien auttaminen voi olla osa rikosten torjuntaa tai selvittämistä, joten ihmiskaupan vastaisella työllä on laajaa merkitystä.

Päätöksiä Auttamisjärjestelmän asiakkuudesta tehtiin alkuvuonna yhteensä 222, joista uusia hakemuksia koskevia päätöksiä oli 177. Niistä 61 % oli kielteisiä ja 39 % myönteisiä. Kielteisten päätösten osuus oli merkittävän suuri. Kielteisen päätöksen saivat hakijat, joilla ei ollut Auttamisjärjestelmän asiakkuuteen perusteita, esimerkiksi ihmiskaupan uhrin asemasta joutuvaa avuntarvetta. Kielteisiä päätöksiä aiheuttivat tavanomaisista poikkeavat hakemukset, joissa usealla henkilöllä on toisiaan muistuttava ja selvästi valheellinen tarina hyväksikäytön uhriksi joutumisesta. Nämä tunnistetaan Auttamisjärjestelmässä ja tarvittaessa ollaan yhteydessä myös muihin viranomaisiin.

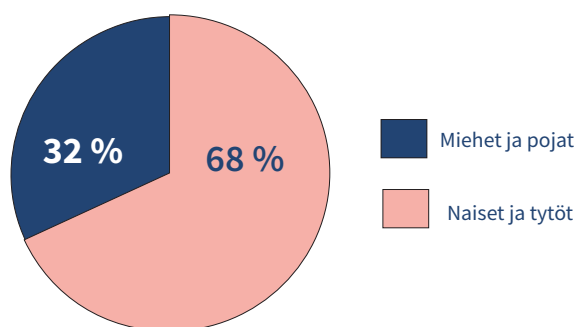
Resursseja kohdistettiin myös asiakkuudesta poistamiseen. Järjestelmässä on ollut henkilöitä, joita asiakkuus ei enää koske tai eivät enää sitä tarvitse. Poistamispäätöksiä tehtiin 45 kappaletta. Syynä poistamiseen voi olla asiakkaan poistuminen ulkomaille tai hän ei ole enää auttamistoimien tarpeessa. Asiakas poistetaan järjestelmästä, mikäli hän ilmoittaa haluavansa pois, tai mikäli hän on kadonnut.

Tehdyt päätökset 2024 (6kk)

Alkuvuoden 2024 uudet asiakkaat

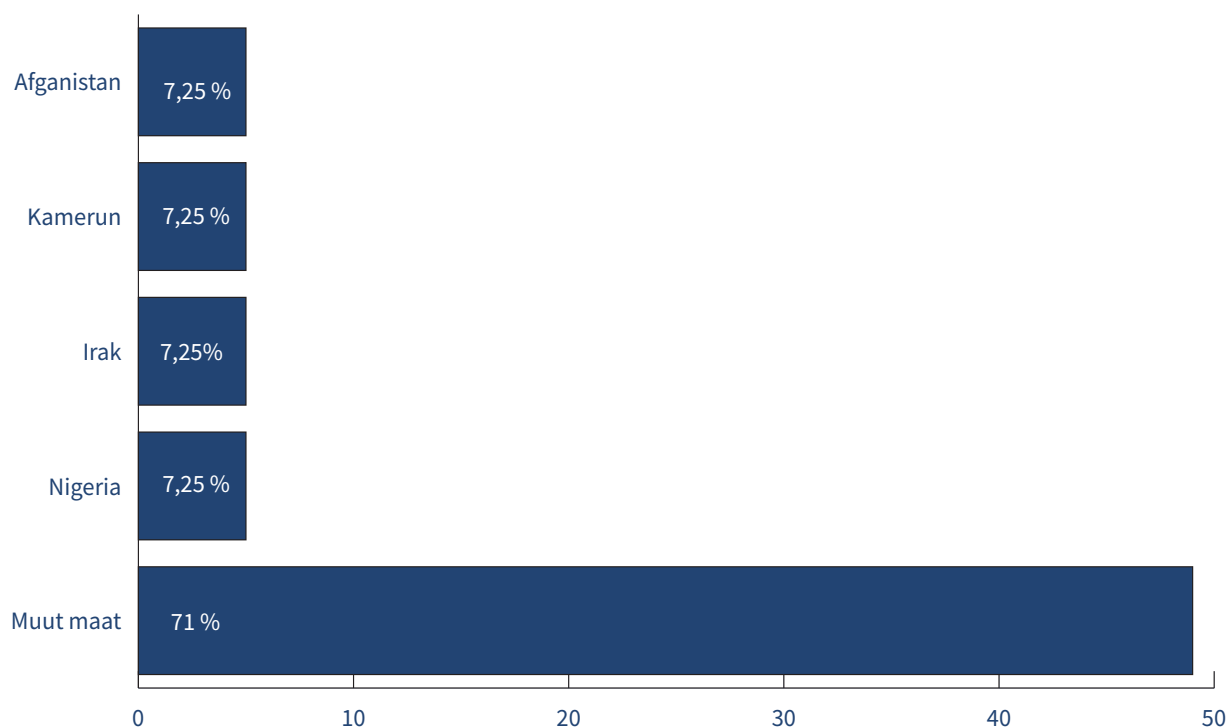
Uudet asiakkaat 2024 (6 kk) 69 aikuista, 9 alaikäistä

Vuonna 2024 järjestelmään hyväksyttiin 69 uutta asiakasta, joista noin kaksi kolmasosaa oli naisia ja tyttöjä, sekä 9 asiakkaiden lasta (yhteensä 78 henkilöä). Asiakkaita noin 9 % oli alaikäistä, 45 % oli iältään 18–29-vuotiaita, 30 % 30–39-vuotiaita, 10 % 40–49-vuotiaita ja 4 % 50–59-vuotiaita. Yksi asiakas oli tätä vanhempi. Viime vuoden kokonaismäärään verrattuna ikärakenne on nyt aiempaa nuorempi.

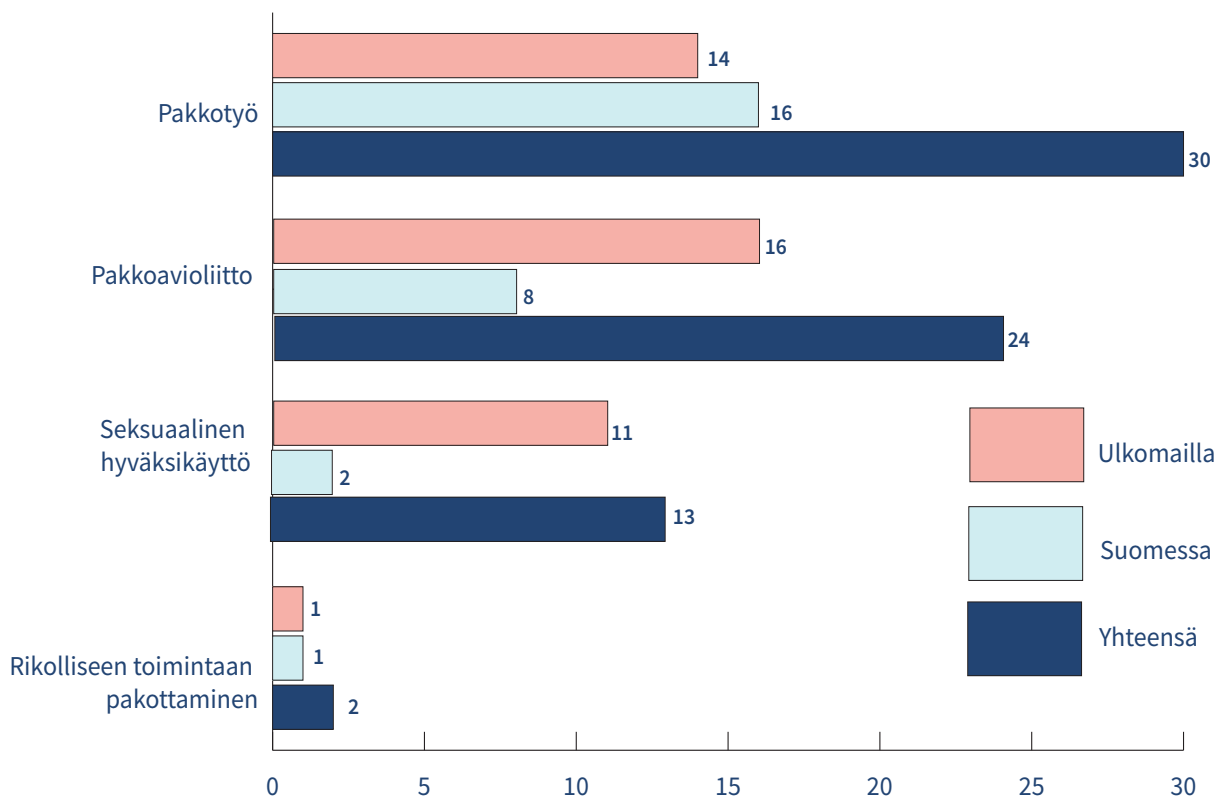
Uudet asiakkaat edustivat 31 eri kansalaisuutta. Taulukon muissa maissa (71 %) ovat kaikki ne kansalaisuudet, joita oli vähemmän kuin viisi henkilöä. Myös suomalaisia on hyväksikäytettyjen joukossa.

Uusien asiakkaiden (yht. 69) kansalaisuudet vuonna 2024 (6 kk)

Pakkotyö edelleen yleisin hyväksikäytön muoto

Hyväksikäytön muodot 2024 (6 kk)

Pakkotyö oli alkuvuonna 2024 merkittävin ihmiskaupan muoto (43 % kaikista tapauksista). Pakkotyössä on monia tyypillisiä piirteitä. Työntekijällä ei ole tavanomaisia oikeuksia kieltäytyä tehtävistä. Työnantajan ja työntekijän välillä voi olla velkasuhde, työhön liittyy usein uhkailua väkivallalla, karkotuksella tai ilmiannolla viranomaisille. Uhria usein harhautetaan työsuhteen laadun osalta. Suomessa tapahtuvaa pakkotyötä on edelleen paljon.

Tilastossa pakkoavioliittojen osuus nousee jo 35 prosenttiyksikköön kaikista uusista asiakkaista. Tästä voisi päätellä, että pakkoavioliitot ovat kasvussa. Esimerkiksi viime vuonna niitä oli suhteessa yhtä paljon kuin seksuaalista hyväksikäyttöä, jälkimmäisten osuus on nyt pienentynyt. Asiakkaiden pieni määrä kuitenkin asettaa tässä analysoinnille haasteen.

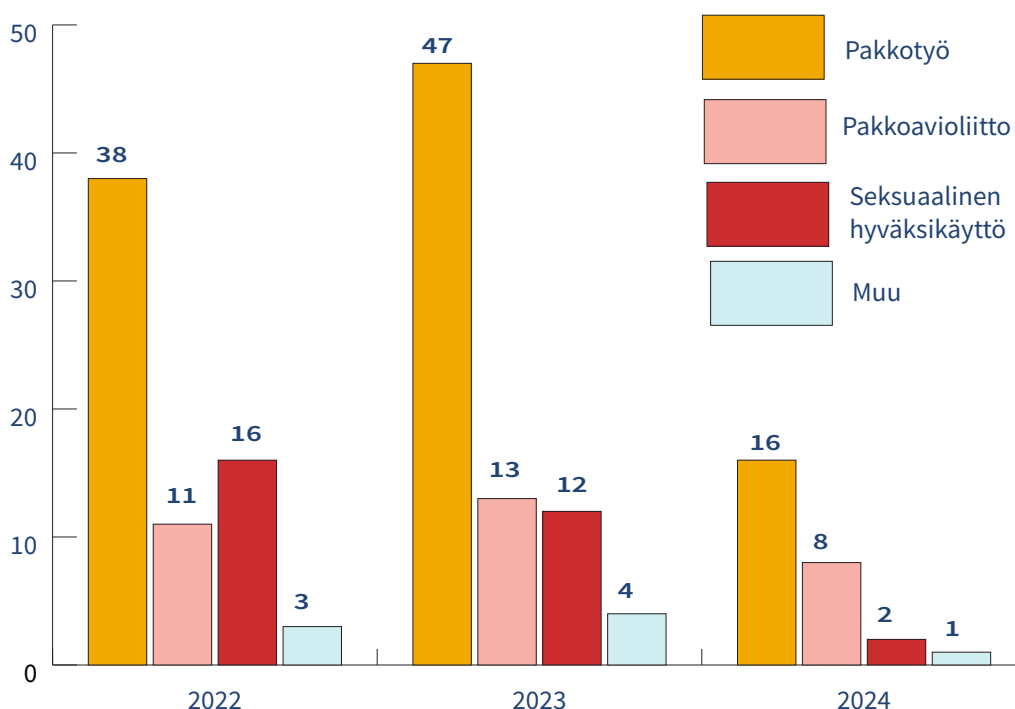
Suomessa autetaan myös ulkomailla ihmiskaupan uhreiksi joutuneita. Esimerkiksi pakkotyö tai pakkoavioliitto voivat olla tapahtuneet kokonaan tai osittain ulkomailla, vaikka uhri olisikin jo aiemmin asunut Suomessa.

Suomessa tapahtunut hyväksikäyttö

Alkuvuonna 2024 Auttamisjärjestelmään tuli 27 Suomessa uhriksi joutunutta asiakasta. Näistä 13 oli miehiä ja 14 naisia. Henkilöt edustivat 16 kansalaisuutta. Uhrien kansalaisuudet ovat salassa pidettävää tietoa, koska minkään kansalaisuuden määrä ei ylittänyt viittä henkilöä.

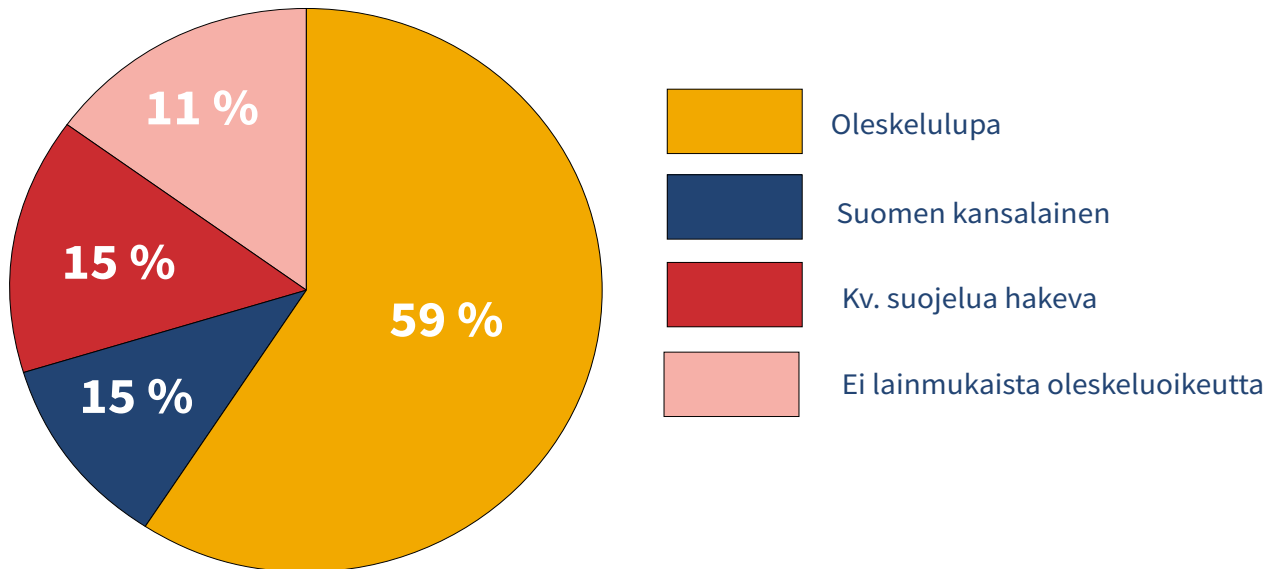
Kuvaaja esittää alkuvuoden tilastot kolmen vuoden ajalta (tammi-kesäkuu vuosina 2022-2024). Suomessa uhriksi joutuneiden uusien asiakkaiden määrä on huomattavasti kahta edellisvuotta pienempi. Pakkotyön prosenttiosuus on kuitenkin linjassa aiempien vuosien kanssa. Alkuvuonna 2024 pakkotyön osuus kaikista tapauksista oli 59 % (vuonna 2023 61 % ja vuonna 2022 56 %). Pakkoavioliittojen osuus oli alkuvuonna 30 % Suomessa tapahtuneista hyväksikäyttötapauksista. Alkuvuonna 2023 pakkoavioliittojen osuus oli 17 % ja vuonna 2022 16 %. Seksuaalisen hyväksikäytön osuus on pienentynyt joka vuosi, mutta se ei välttämättä tarkoita hyväksikäytön vähenemistä. Kansainvälisessä vertailussa seksuaalinen hyväksikäyttö on tyyppisin ihmiskaupan muoto ja edustaa yli 50 % kaikista ihmiskauppatapauksista. Suomi on tässä poikkeus.

Suomessa uhriksi joutuneiden hyväksikäyttötyyppi 1-6 / 2022-2024

Suomessa alkuvuonna ilmi tulleista pakkotyötapauksista esiin nousivat ravintola-ala, rakennusala sekä yksityishenkilöiden kodeissa tehtävä työ.

Suomessa uhriksi joutuneet oleskeluoikeuden mukaan 2024 (6kk)

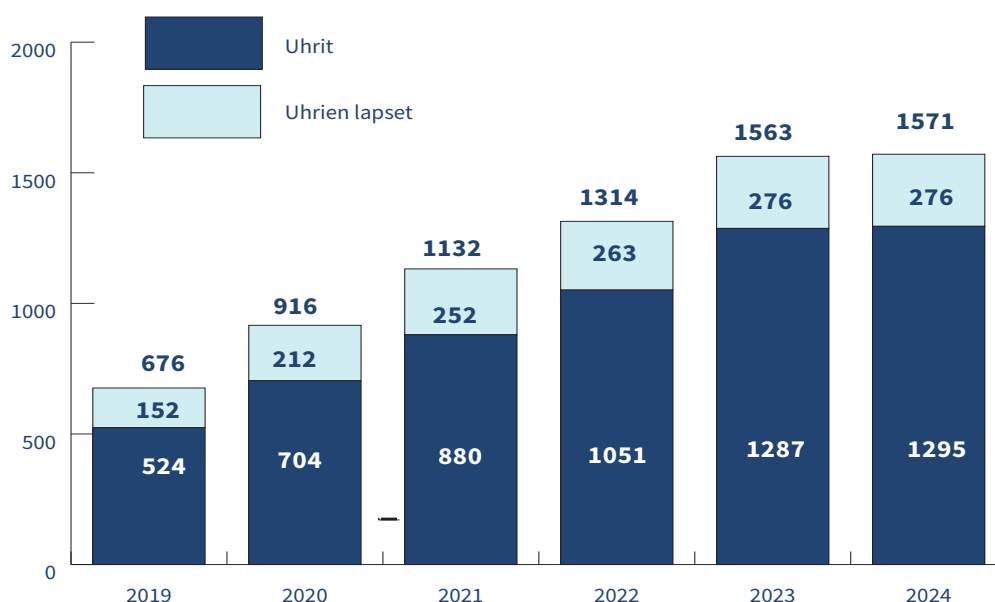
Edellisvuosien tapaan iso osa hyväksikäytetyistä oli Suomessa oleskeluluvalla. Toinen esille noussava seikka on Suomen kansalaisten ja kansainvälistä suojelua hakevien sama prosenttiosuus. Suomen kansalaisuus ei suojele hyväksikäytöltä.

Vailla lainmukaista oleskeluoikeutta Suomessa olevat ovat haavoittuvassa asemassa ja he joutuvat helposti hyväksikäytön kohteeksi. Heidän tunnistamisensa on kuitenkin haastavaa monista syistä. Hyväksikäyttäjät pelottelevat heitä maasta poistamisella, tai heillä ei ole keinoja selvittää suomalaisen yhteiskunnan lakeja ja sääntöjä.

Kaikki asiakkaat, yhteenvedo 30.06.2024

30.06.2024 Auttamisjärjestelmässä oli 1 571 henkilöä, joista tunnistettuja uhreja oli 1 295 ja heidän alaikäisiä lapsiaan 276. Alaikäisiä uhrien joukossa oli 19 ja 116 oli otettu järjestelmän piiriin alaikäisenä. Noin 60 % ihmiskaupan uhreista oli naisia.

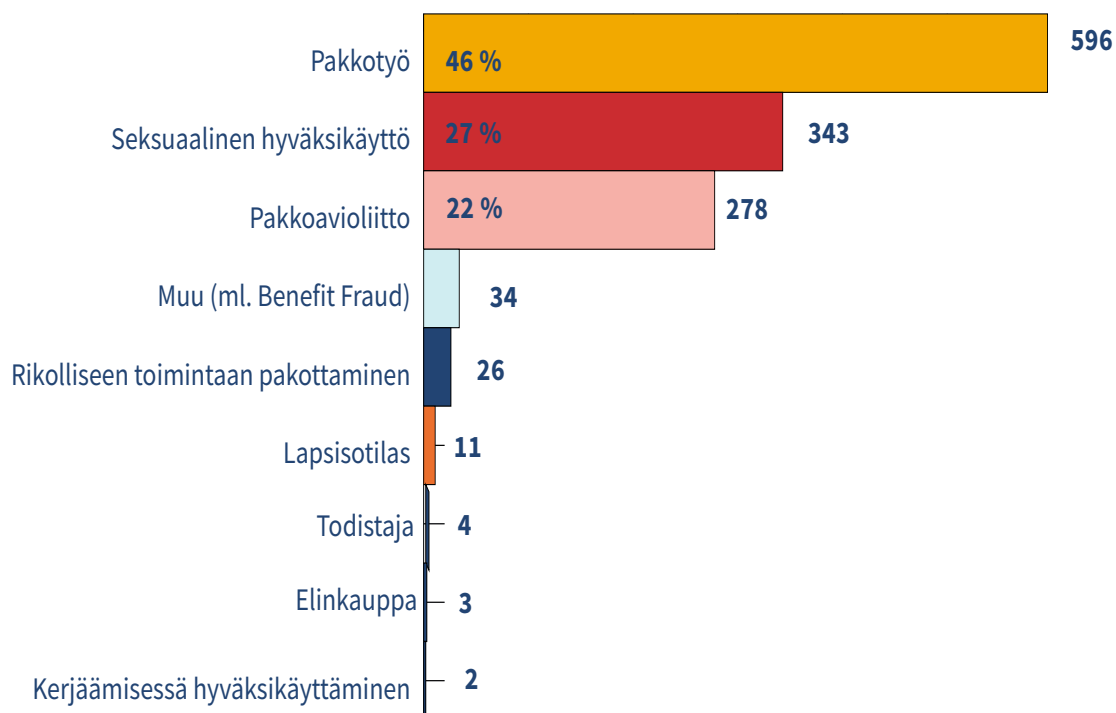
Kaikki asiakkaat 2019-2024, tilanne 30.06.2024

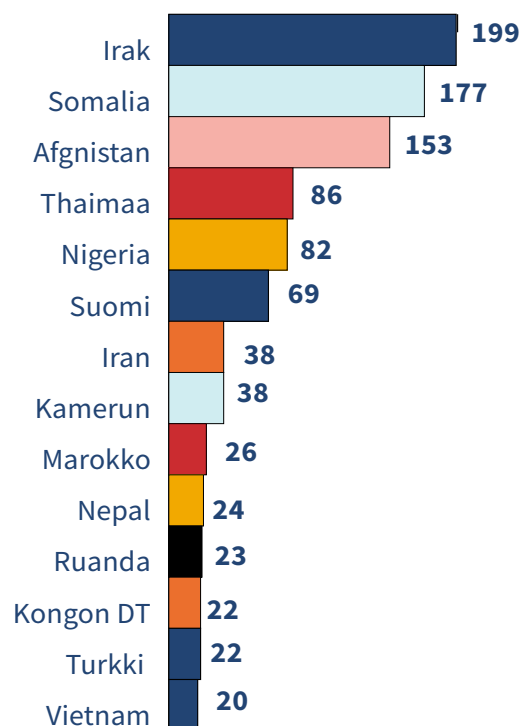
Kaikista Auttamisjärjestelmässä olevista asiakkaista lähes puolet (46 %) on pakkotyön uhreja. Seksuaalisen hyväksikäytön uhreja on 27 % ja pakkoavioliiton 21 %. Muita hyväksikäytön muotoja on tunnistettu vähemmän.

Ihmiskaupan uhri, jolla ei ole lainmukaista oleskeluoikeutta Suomessa, voi saada harkinta-ajan, jonka avulla hän voi laillisesti olla Suomessa. Harkinta-ajan kesto voi olla 1-6 kuukautta. Auttamisjärjestelmä on antanut vuoden 2024 aikana viisi ihmiskaupan uhrin harkinta-aikaa. Harkinta-aikaa on annettu 1-3 kuukaudeksi.

Kaikkien asiakkaiden (1 295) hyväksikäytön muodot 30.06.2024

Suurimmat kansalaisuudet 30.06.2024

10-19 henkeä/ kansalaisuus:

Eritrea, Syyria, Bangladesh, Gambia, Uganda, Venäjän federaatio, Filippiinit, Kiina, Ukraina

Alle 10 henkeä / kansalaisuus:

Pakistan, Angola, Kolumbia, Bulgaria, Ghana, Intia, Kenia, Sudan, Egypti, Etiopia, Norsunluurannikko

Lisäksi 44 kansalaisuutta, joita edustaa alle 4 henkeä, ja 15 henkilöä, joiden kansalaisuus tuntematon tai sitä ei ole.

Yhteensä 79 eri kansalaisuutta

Auttamisjärjestelmä ja vastaanottokeskukset yhteistyössä

Auttamisjärjestelmä ja Maahanmuuttoviraston Vastaanottopalveluiden osasto ovat yhteistyössä päivittäneet tietoa ja ohjeistusta vastaanottokeskuksille. Tietosivu sisältää tietoa ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä sekä vastaanottokeskusten ja Auttamisjärjestelmän yhteistyöstä uhria autettaessa.

Auttamisjärjestelmä ja Vastaanottopalveluiden osasto järjestivät vastaanottokeskuksille suunnatun ihmiskaupakoulutuksen keväällä 2024. Maahanmuuttoviraston kilpailutettua vastaanottokeskukset tänä vuonna on tiedonsaannilla entistä suurempi merkitys, kun uusia toimijoita tulee mukaan. Seuraava koulutus pidetäänkin syksyllä 2024.

Vastaanottokeskuksilla tärkeä rooli uhrien tunnistamisessa

Tunnistaminen voi olla vaikeaa. Usein hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden henkilöiden tilanteet ovat olleet hankalia ja jopa vaarallisia. Se vaikeuttaa usein kommunikointia. Uhri saattaa pyrkiä salaamaan tilanteensa esimerkiksi häpeän, tietämättömyyden tai uhkailun takia. Siksi vastaanottokeskusten henkilöstön on hyvä ymmärtää ilmiön laajuus ja siitä kertovat viitteet. Uhriksi on voitu joutua joko Suomessa tai ulkomailla, tai matkalla Suomeen, ennen vastaanottopalveluihin siirtymistä tai sen aikana.

Asiakkaita autetaan yhteistyössä

Auttamistoimien tarpeen arvioista vastaa Auttamisjärjestelmän työntekijä yhteisellä tapaaamisella. Arviossa kartoitetaan ihmiskaupan uhriksi joutumisesta johtuvia auttamistoimien tarvetta: kokonaisuutta, turvallisuusuhkaa, rikosasiaa ja rikostukihenkilön tarvetta sekä asiakkaan omaa näkemystä avun tarpeesta. Auttamistoimien järjestäminen tehdään yhteistyössä ja sopimalla toimintatavoista ja työnjaosta yhdessä vastaanottokeskuksen kanssa. Tavoitteena on yhteensovitettu palveluiden kokonaisuus. Auttamisjärjestelmä voi täydentää vastaanottokeskuksen järjestämiä palveluita, kun palvelun tarve liittyy ihmiskaupan uhriksi joutumiseen.

On tärkeää auttaa uhria irtautumaan ihmiskauppaan liittyvistä olosuhteista ja toipumaan kokemuksistaan turvassa, sekä estää uudelleen uhriksi joutuminen.

Alueelliset IKV-verkostot Auttamisjärjestelmän vastuulle

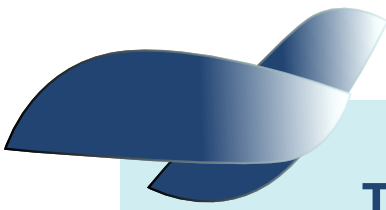
Ihmiskaupan vastaisen työn helpottamiseksi on jo vuosia sitten perustettu matalan kynnyksen alueellisia verkostoja, joihin voivat osallistua kaikki ilmiön kanssa työskentelevät ja hyväksikäytettyjä työssään kohtaavat ammattilaiset. Näistä ihmiskaupan vastaisista verkostoista käytetään lyhennettä IKV-verkosto. Aiemmin verkostoja ovat isännöineet Rikosuhripäivystys ja Pro-tukipiste, mutta vuoden alusta vetovastuu siirtyi Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmälle.

Tarkoitus on jatkaa aktiivista alueellista yhteistyötä ihmiskauppailmiötä vastaan. Avoin ja matalan kynnyksen verkosto antaa mahdollisuuden ihmiskauppailmiön tunnistamiseen ja hyvään yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa. On koettu hyväksi tavata ilmiön parissa toimivia ja samalla vaihtaa ajankohtaisia kuulumisia alueelta. Auttamisjärjestelmä on Suomessa asiantuntijaviranomainen. Meillä on laissa määritellyt tehtävät, joihin kuuluu neuvonta ja opastaminen. Haluamme vahvistaa sidosryhmäyhteistyötämme ja nostaa ihmiskauppaan ja hyväksikäyttöön liittyviä teemoja keskusteluun ja käsittelyyn alueellisesti sekä vahvistaa ja tukea alueellista osaamista.

Alueelliset verkostot

Verkostoja on tällä hetkellä kuusi: Etelä-Karjalan (Lappeenranta), Pohjanmaan (Vaasa), Pohjois-Savon (Kuopio), Turun, Oulun ja Tampereen alueiden verkostot. Mukana on ollut edustajia kotoutumispalveluista, vastaanottokeskuksista, poliisista, Rajavartiolaitoksesta, AVIsta, hyvinvointialueilta, Rikosuhripäivystyksestä, Pro-tukipisteestä, sekä monista muista järjestöistä. Verkostoissa on mukana myös alueella toimivia ihmiskauppaa tuntevia asianajajia tai oikeusaputoimistosta henkilöitä, ammattiliittojen ja TE-toimistojen edustajia, nuorisotyötä tekeviä sekä seurakunnasta väkeä. Yhteisenä tavoitteena on ehkäistä ihmiskauppaa ja heikossa asemassa olevien hyväksikäyttöä sekä edistää sitä, että hyväksikäyttö tulee ilmi ja sen kohteeksi joutuvat saavat apua.

Kaikilla alueilla on koettu alueellinen verkostoyhteistyö hyväksi keinoksi parantaa ilmiön tunnettuutta ja uhrien tunnistamista. Verkostotyö on hyvä kanava ja sitä kautta saadaan myös mahdollisuuksia järjestää koulutusta alan toimijoille.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä lyhyesti

Vuodesta 2006 toiminut **Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä** on ihmiskaupan kansallinen osaamiskeskus ja asiantuntijaviranomainen. Sen toiminnasta vastaa Joutsenon vastaanottokeskus, joka on osa Maahanmuuttovirastoa. Auttamisjärjestelmällä on kolme toimipistettä (Lappeenranta, Helsinki ja Tampere).

Auttamisjärjestelmän tehtävä on auttaa ihmiskaupan uhriksi joutuneita henkilöitä ja heidän alaikäisiä lapsiaan sekä ihmiskaupparikoksen tutkinnassa avustavia henkilöitä. Se auttaa yhdenvertaisesti sekä suomalaisia että ulkomaalaisia ihmiskaupan uhreja.

Asiakkaalla on oikeus tarpeensa mukaisesti saada neuvontaa ja ohjausta, sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluita, vastaanottorahaa tai toimeentulotukea, turvallinen majoitus sekä tulkki- ja käännöspalveluita. Jos asiakas haluaa palata kotimaahansa, hän saa tukea turvalliseen vapaaehtoiseen kotiinpaluuseen. Asiakkaalle voidaan antaa oikeudellista neuvontaa ja apua.

Annettavan avun ja palveluiden järjestäminen on hajautettu eri toimijoille. Käytännön toteutus riippuu hakijan oleskeluoikeudesta. Mikäli hänellä ei ole kotikuntaa Suomessa, hän saa palvelunsa Auttamisjärjestelmältä. Turvapaikanhakijat saavat peruspalvelunsa vastaanottokeskuksista ja lisäksi ohjausta ja neuvontaa sekä tarvittaessa palveluita Auttamisjärjestelmältä. Mikäli asiakkaalla on kotikunta Suomessa, hän saa palvelunsa hyvinvointialueelta. Lisäksi hän voi saada Auttamisjärjestelmästä neuvontaa. Palvelujen saaminen Auttamisjärjestelmästä päättyy, kun avun tarve loppuu, jos ihmiskaupan uhri poistuu maasta tai haluaa päättää asiakkuutensa. Järjestelmässä on siksi vaihtuvuutta vuosittain.

Auttamisjärjestelmä ylläpitää valtakunnallista ihmiskauppa.fi -sivustoa sekä 24/7 päivystävää infopuhelinta numerossa 02954 63 177.

Lisätiedot: Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä

Katri Lyijynen
Apulaisjohtaja
02954 63223

katri.lyijynen@migri.fi

Terhi Tafari
Projektipäällikkö
02954 63240

terhi.tafari@migri.fi